

Monikulttuurinen Varsinais-Suomi

Varsinais-Suomen maahanmuuttopoliittinen
ohjelma vuoteen 2015

Monikulttuurinen Varsinais-Suomi

Varsinais-Suomen TE-keskus

2007

TE-keskus on elinkeinojen ja maakunnan kehittäjä

Varsinais-Suomen TE-keskus tarjoaa yritystoiminnan ja työvoiman kehittämiseen sekä maaseutuelinkeinoihin liittyviä neuvonta-, kehittämis- ja rahoituspalveluja. TE-keskuksella on keskeinen rooli maakunnan kehittämisessä ja Euroopan unionista tulevan kehittämisrahoituksen ohjaamisessa.

TIIVISTELMÄ

Varsinais-Suomen maahanmuuttopoliittista toimintaohjelmaa on tehty Varsinais-Suomen liiton, Varsinais-Suomen työvoima- ja elinkeinokeskuksen, Varsinais-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen, Turun kauppakorkeakoulun tulevaisuuden tutkimuskeskuksen, Turun ja Salon kaupunkien sekä monien muiden tahojen yhteistyöllä. Tavoitteena on ehdottaa toimenpiteitä työperusteisen maahanmuuton edistämiseksi, maahanmuuttajien osallisuuden vahvistamiseksi ja heidän tarvitsemiensa palveluiden kehittämiseksi. Ohjelmassa korostuu kaksi keskeistä kehittämisaluetta, joihin liittyvät toimenpide-ehdotukset sisältyvät useaan eri toimenpidelinjaukseen:

- **suomenkielen opetuksen tarjoaminen ja opetuskäytäntöjen mukauttaminen kaikille opetusta tarvitseville sekä**
- **koko väestölle kohdennetun asennekasvatuksen kehittäminen.**

Toimintaohjelmassa esitetään kuutta toimintalinjaa toimenpiteineen:

1. Työperusteisen maahanmuuton edistäminen

- Työvoiman saannin turvaaminen hyödyntämällä julkisia ja yksityisiä kansainvälisiä työnvälityspalveluja.
- Ulkomaisen työvoiman rekrytointiprosessin kuvaus ja kehittäminen osana työhallinnon palveluja
- Kansainvälisten rekrytointimessujen sekä kansainvälisten ja alueellisten täsmärekrutointi - ja koulutushankkeiden käynnistäminen
- Elinkeinoelämän osallistaminen työperusteisen maahanmuuton edellyttämien palvelujen järjestämiseen
- Monikulttuurisuuskoulutuksen ja asennekasvatuksen edistäminen elinkeinoelämässä, yrityksissä ja julkisissa palveluissa
- Työperusteisen maahanmuuton opastusjärjestelmän edelleen kehittäminen
- Osallistuminen työministeriön käynnistämään valtakunnalliseen Eurooppalaisen yhteistyön lisääminen työvoima-, koulutus- ja elinkeinopolitiikassa edistämällä työperusteista maahanmuuttoa” -ohjelmaan
- Työ- ja elinkeinoelämän tarpeiden systemaattisen ja jatkuvan ennakoitotoiminnan turvaaminen ja kehittäminen

2. Maahanmuuttajien työllistäminen ja heidän osaamisensa hyödyntäminen

- Maahanmuuttajia osallistavien, innovatiivisten työllistämishankkeiden käynnistäminen

- Yhteistyön kehittäminen työvoimatoimistojen, oppilaitosten, työmarkkinajärjestöjen ja maahanmuuttajayhdistysten kesken
- Maahanmuuttajien yritysneuvonnan kehittäminen
- Maahanmuuttajien työllistymisen nopeuttaminen koulutusjärjestelmää ja -palveluja kehittämällä

3. Maahanmuuttajien kotoutumisen edistäminen

- Maahanmuuttajien opastus- ja kotouttamistyössä tarvittavan osaamisen lisääminen peruspalveluissa
- Kotouttamistoiminnan tilojen ja koordinoinnin kehittäminen
- Perheisiin sekä lapsiin ja nuoriin panostaminen palvelujen kehittämisessä
- Maahanmuuttajayhdistysten resursointi, osallistaminen ja osaamisen hyödyntäminen
- Matalan kynnyksen tukipalvelujen sekä mielenterveys- ja muiden erityispalvelujen saatavuuden ja toimivuuden kehittäminen pakolaisten erityistarpeita vastaaviksi ja pakolaisten kotoutumisen helpottamiseksi

4. Humanitaarisen maahanmuuton kehittäminen

- Kuntien vastaanottovalmiuksien kehittäminen niin, että kaikki Varsinais-Suomen seutukunnat osallistuvat pakolaisten vastaanottoon vuonna 2010 ja Turun seudun suurilla kunnilla on pakolaisten vastaanottosopimus vuonna 2008
- Toimivan pakolaisten vastaanottojärjestelmän ylläpitäminen niin, että eri tilanteissa olevien turvapaikanhakijoiden onnistuneelle kotoutumiselle luodaan vahva perusta.

5. Varsinais-Suomen vetovoimaisuuden lisääminen

- Yhdyskuntasuunnittelun ja asuntopolitiikan kehittäminen monikulttuuristuvan väestön tarpeita huomioiviksi
- Suvaitsevaisuuden edistäminen koko väestön asennekasvatukseen panostamalla
- Kansainvälisten ja korkeatasoisten maisteri- ja tohtoriohjelmien käynnistäminen
- Monikulttuurisuuden kehittäminen luovan talouden vahvuudeksi
- Varsinais-Suomen vetovoimaisuusstrategian laatiminen

6. Aktiivista maahanmuuttopolitiikka tukevien rakenteiden vahvistaminen

- Maahanmuuttopolitiikan koordinaatio ja seuranta
- Maahanmuuttoon liittyvän tutkimuksen ja ennakkoinnin kehittäminen
- Kansalliseen maahanmuuttopolitiikkaan vaikuttaminen

SISÄLLYSLUETTELO

TIIVISTELMÄ.....	1
1. JOHDANTO.....	4
2. VARSINAIS-SUOMEN MAAHANMUUTTOPOLIITTISEN OHJELMAN TOIMINTALINJAT JA TOIMENPITEET	7
2.1. Työperusteisen maahanmuuton edistäminen.....	7
2.2. Maahanmuuttajien työllistäminen ja heidän osaamisensa hyödyntäminen	9
2.3. Maahanmuuttajien kotoutumisen edistäminen.....	11
2.4. Humanitaarisen maahanmuuton kehittäminen	15
2.5. Varsinais-Suomen vetovoimaisuuden lisääminen.....	16
2.6. Aktiivista maahanmuuttopolitiikkaa tukevien rakenteiden vahvistaminen.....	17
3. TOIMENPIDE-EHDOTUSTEN ROOLITTAMINEN JA RAHOITTAMINEN .	19
LIITTEET	20
Maahanmuuttoon liittyviä käsitteitä.....	20
Toimenpide-ehdotukset ja hankkeet	23

1. JOHDANTO

Varsinais-Suomen TE-keskus käynnisti syksyllä 2006 Varsinais-Suomen maahanmuuttopoliittisen ohjelman laatimisen. Hanke toteuttaa Varsinais-Suomen maakuntaohjelmaa. Hankkeen tavoitteena on laatia Varsinais-Suomen maahanmuuttopoliittinen ohjelma, jossa huomioidaan työperusteinen maahanmuutto, humanitaarinen maahanmuutto ja täällä jo asuvien maahanmuuttajien tilanne. Tavoitteena on turvata riittävän ja osaavan työvoiman saanti maakunnan työnantajille sekä parantaa maahanmuuttajille tarkoitettuja palveluita ja kotouttamistoimintaa.

Ohjelmaa on tehty Varsinais-Suomen TE-keskuksen koordinoimana. TE-keskuksessa on laadittu maahanmuuttajien tilannetta kuvaava toimintaympäristöanalyysi sekä kuvattu työelämän tulevaisuuden näkymiä. Varsinais-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus Oy Vasso Ab on haastatellut maahanmuuttajia, työnantajia, aikuiskouluttajia, hankkeiden ja yhdistysten edustajia sekä työvoima-, koulu-, sosiaali- ja terveystoimen henkilöstöä. Näin on tunnistettu maahanmuuttajien kokemia ja maahanmuuttajapalveluihin liittyviä ongelmia ja haasteita. Ryhmähaastatteluihin osallistui kaikkiaan noin 70 henkilöä. Turun kauppakorkeakoulun tulevaisuuden tutkimuskeskuksen järjestämässä tulevaisuusverstaissa näitä ongelmia on jäsennelty ja analysoitu tuottamalla tulevaisuuskuvia sekä strategioita ja konkreettisia toimenpide-ehdotuksia. Verstaasiin osallistui kaikkiaan 87 henkilöä. Tulevaisuuden tutkimuskeskuksen toteuttamassa Delfoi-kyselyssä maahanmuuttajat, työnantajat, päätöksentekijät sekä palveluiden tuottajat ovat esittäneet näkemyksensä tulevaisuuskuvista sekä arvottaneet strategioita ja toimenpide-ehdotuksia. Kyselyitä lähetettiin kaikkiaan noin 400 henkilölle, joista kyselyyn vastasi 100 henkilöä. Vastaajista edusti julkista sektoria 72 %, elinkeinoelämää 13 %, kolmatta sektoria 8 % ja muita toimijoita 7 %. Maahanmuuttajia vastaajista oli 4 %.

Ohjelmaa laadittaessa on tehty yhteistyötä monien muiden maahanmuuttajiin ja monikulttuurisuuteen liittyvien kehittämishankkeiden ja verkostojen kanssa sekä hyödynnetty aihetta koskevaa tutkimustietoa.

Ohjelman laatimista ovat rahoittaneet Varsinais-Suomen liitto myöntämällä hankkeelle maakunnan kehittämisrahaa, Varsinais-Suomen TE-keskus, Varsinais-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus sekä Turun ja Salon kaupungit.

Maahanmuuttopoliittisen ohjelman laatimisprosessi ja ohjelman perustaksi kerätyt aineistot on kuvattu hankeraportissa (Anis & Heiliö & Hietanen & Marttinen 2007¹). Raportti sisältää myös yksityiskohtaisempia toimenpide-ehdotuksia ohjelmassa esitettyihin laajempiin toimenpidekokonaisuuksiin.

Varsinais-Suomen elinkeinoelämän ja julkisten palvelujen toimivuus ja kilpailukyky edellyttävät riittävän ja osaavan työvoiman saannin pitkäjänteistä turvaamista. Varsinais-Suomessa on useita toimialoja, joilla ennustetaan työvoimapulaa joko alan kasvun myötä tai/ja nykyisen työvoiman eläköitymisen seurauksena. Varsinais-Suomen maahanmuuttopoliittisen ohjelman valmistelutyöhön osallistuneiden asiantuntijoiden mukaan ulkomaista työvoimaa tullaan tarvitsemaan erityisesti talonrakennuksessa, siivous ja ympäristöpalveluissa sekä metalliteollisuudessa. Työvoimatarpeiden seuranta varten on käytössä erilaisia menetelmiä. Esimerkiksi Varsinais-Suomen yrityksille keväällä 2007 suunnatun kyselyn² mukaan 29 prosenttia yrityksistä ilmoitti tarvitsevansa ulkomaista työvoimaa. Suhteellisesti eniten ulkomaista työvoimaa ovat valmiita palkkaamaan kalanviljelyalan, elintarviketeollisuuden sekä tutkimus- ja kehittämistoiminnan yritykset. Työvoimatoimistojen mukaan toukokuussa 2007 pulaa oli yli 700 työntekijästä, eniten konepaja- ja rakennusmetallityön, puutarha- ja puistotyön sekä terveyden- ja sairaanhoitotyön ammateissa.

Samanaikaisesti uhkaavan työvoimapulan kehittymisen kanssa Varsinais-Suomi on myös monikulttuuristunut kiihtyvällä vauhdilla: Maahanmuuttajien määrä Varsinais-Suomessa on moninkertaistunut viimeisten 15 vuoden aikana. Kun 1990 -luvun alussa muita kuin suomen- tai ruotsinkielisiä henkilöitä oli noin 2000, on heitä tällä hetkellä jo yli 15 000 eli 3,4 prosenttia Varsinais-Suomen väestöstä. Ulkomaalaisväestö on keskittynyt lähinnä Turun seutukunnan (80 %) ja Salon seutukunnan (10 %) alueille. Eniten maakunnassamme on venäjänkielisiä (3600). Erityisesti pakolaistaustaiset maahanmuuttajat kärsivät työllisyysongelmista. Somaliensaaste on vain hieman yli 10 prosenttia ja kurdin- ja arabiankielisten noin 20 prosenttia.

¹ Anis, Merja & Heiliö, Tiina & Hietanen, Olli & Marttinen, Jouni (2007) Kohti monikulttuurista Varsinais-Suomea. Varsinais-Suomen maahanmuuttopoliittisen ohjelman tilastaselvitys, haastattelut, tulevaisuusverstaat ja kysely. Vasson julkaisuja 2/2007. Turku: Varsinais-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus.

² Kysely tehtiin ns. Harava-mallilla kaikille Salon, Loimaan ja Kaarinan työvoimatoimistojen alueilla toimiville yrityksille. Haastatellut noin 7 000 yritystä muodostavat noin 30 prosenttia koko Varsinais-Suomen yrityskannasta. Tätä tarvekartoitusta tehdään jatkossa myös muissa työvoimatoimistoissa. Ulkomaisen työvoiman rekrytointitarvetta on selvitetty myös työvoima- ja koulutustarvetutkimuksilla (TKTT) ja asiantuntijatyöskentelyllä. Kolmen viimeisen vuoden aikana on haastateltu noin 1 200 yritystä yli 20 toimialalta. Maahanmuuttajat nähdään potentiaalisena työvoimana kaikilla toimialoilla ja tarvetta on erityisesti sosiaali- ja terveysalalla, vihannesviljelyssä (kausiluonteisesti), metalliteollisuudessa, liikenteessä jne.

Tähän taustaan suhteutettuna Varsinais-Suomen maahanmuuttopoliittisen ohjelman valmistelutyön ydinkysymykset olivat:

- Miten Varsinais-Suomessa tulisi varautua työperusteisen maahanmuuton tarpeeseen?
- Minkälaisia palveluita työperusteisen maahanmuuton kehittäminen edellyttää?
- Millä tavoin Varsinais-Suomessa asuvien maahanmuuttajien palveluja tulee kehittää?
- Millä tavoin humanitaarista maahanmuuttoa tulee kehittää?
- Millä tavoin monikulttuurisuutta tulisi Varsinais-Suomessa edistää?
- Miten vahvistetaan Varsinais-Suomen vetovoimaisuutta?

Tilastoanalyysin, haastatteluiden, tulevaisuusverstaiden, Delfoi -kyselyn ja ohjausryhmätyöskentelyn tuloksena muotoiltiin kuusi toimintalinjaa ja määriteltiin niiden toteuttamiseksi tarvittavat toimenpiteet.

2. VARSINAIS-SUOMEN MAAHANMUUTTOPOLIITTISEN OHJELMAN TOIMINTALINJAT JA TOIMENPITEET

2.1. Työperusteisen maahanmuuton edistäminen

Ikärakenteen muutoksesta johtuen maakuntamme työvoiman määrä saavuttaa lakipisteensä 2010-luvun alkupuolella. Vaikka tämän hetkiset työvoimareservit riittävät määrällisesti tyydyttämään lähiajan työvoimatarpeet, Varsinais-Suomessa on varauduttava määrätietoiseen työperusteisen maahanmuuton kehittämiseen. Ulkomaisen työvoiman rekrytoinnin tulisi olla täsmärekrytointia Varsinais-Suomen työvoimapulasta kärsiville toimialoille. Vuoteen 2020 ulottuvassa tarkastelussa uusia työpaikka-avauksia arvioidaan avautuvan eniten kaupan, sosiaalialan sekä opetusalan ammateissa.

2.1.1. Työvoiman saannin turvaaminen hyödyntämällä julkisia ja yksityisiä kansainvälisiä työnvälityspalveluja. Ulkomaisen työvoiman rekrytoinnissa voidaan hyödyntää esimerkiksi EU-alueen yhteistä EURES -työnvälitysjärjestelmää.

2.1.2. Kuvauksen laatiminen ulkomaisen työvoiman rekrytointiprosessista osana työhallinnon palvelua. Käynnistetään ja jatketaan työvoimapalvelujen kehittämisprosesseja sekä tunnistetaan ja määritellään kehittämistarpeita.

2.1.3. Kansainvälisten rekrytointimessujen sekä kansainvälisten ja alueellisten täsmärekrytointi- ja koulutushankkeiden käynnistäminen. Keväällä 2007 asiantuntijoille suunnatun kyselyn mukaan työperusteista maahanmuuttoa tarvitsevat erityisesti rakentaminen, siivous ja ympäristöhuolto sekä metallien ja metallituotteiden valmistus. Maakunnan yliopistot ja yritykset puolestaan tarvitsevat hyvin koulutettuja kansainvälisiä huippuosaaajia. Täsmärekrytointia voidaan kohdistaa myös Suomessa opiskeleviin vaihto-opiskelijoihin sekä tilapäisesti Suomessa työskentelevään ulkomaiseen työvoimaan. Varsinkin tilapäisesti Suomessa työskentelevän työvoiman pysyvään rekrytointiin voidaan vaikuttaa tiedottamalla työsuhdeturva- ja muista työelämän pelisääntöasioista sekä kehittämällä palveluita perheiden kotouttamiseen.

2.1.4. Elinkeinoelämän osallistaminen työperusteisen maahanmuuton edellyttämien palvelujen järjestämiseen. Kun työperusteista maahanmuuttoa tarvitaan elinkeinoelämän toimivuuden ja kilpailukyvyn turvaamiseksi, elinkeinoelämältä tarvi-

taan rahoitusta ja aktiivisuutta työperusteisen maahanmuuton kehittämiseen. Toimenpiteitä voivat olla muun muassa monikulttuurisuuskasvatus sekä rekrytointipalveluiden ja työhöntulovalmennuksen kehittäminen.

2.1.5. Monikulttuurisuuskoulutuksen ja asennekasvatuksen edistäminen elinkeinoelämässä, yrityksissä ja julkisissa palveluissa. Järjestetään Varsinais-Suomessa viranomaisten, maahanmuuttajayhdistysten ja työmarkkinajärjestöjen yhteinen asennekasvatuskampanja. Asennekasvatus sisältää koulutusta, hyvien esimerkkien esille tuomista mediassa sekä ihmisten arkisten kohtaamisten kehittämistä.

2.1.6. Työperusteisen maahanmuuton opastusjärjestelmän edelleen kehittäminen. Työnantajille ja Varsinais-Suomeen muuttaville tarkoitettuja jo olemassa olevia palvelupisteitä kehitetään edelleen vastaamaan paremmin monikulttuuristuvan asiakaskunnan tarpeita. Lisätään maahanmuuttajien omakielistä palvelutarjontaa ja laaditaan sekä työnantajille että työhön tuleville maahanmuuttajille helposti saatavilla olevia oppaita ja tiedotetaan niistä aktiivisesti.

2.1.7. Osallistuminen työministeriön käynnistämään valtakunnalliseen ”Eurooppalaisen yhteistyön lisääminen työvoima-, koulutus- ja elinkeinopolitiikassa edistämällä työperusteista maahanmuuttoa” –ohjelmaan. Työministeriön koordinoimassa ohjelmassa alueet voivat käynnistää innovatiivisia pilottiprojekteja, joilla edistetään työperusteista maahanmuuttoa 1) kehittämällä opastuspalveluita, 2) rakentamalla yhteistyöverkostoja alueen ja niiden EU-maiden kanssa, joista työntekijöitä rekrytoidaan, 3) laatimalla alueen vetovoimastrategioita ja 4) tukemalla työnantajia rekrytoinnissa.

2.1.8. Työ- ja elinkeinoelämän tarpeiden systemaattisen ja jatkuvan ennakoiminnan turvaaminen ja kehittäminen. Työelämän työvoima- ja osaamistarpeiden jatkuva seuranta ja näiden tarpeiden tunnistaminen edellyttää lyhyen ja keski-pitkän aikajänteen tulevaisuustarkastelua. Maakunnassa tarvitaan eri toimijoiden ennakoimintiosaamisen lisäämistä ja syvenevää vuoropuhelua.

2.2. Maahanmuuttajien työllistäminen ja heidän osaamisensa hyödyntäminen

Niiltä osin kun koulutusjärjestelmä ei pysty tarvittavaa osaamista ja työvoimaa tuottamaan, painopisteenä tulisi olla työttömien työnhakijoiden työllistäminen ja olemassa olevan osaamisen hyödyntäminen – etniseen taustaan tai kansalaisuuteen katsomatta. Ensin pyritään työllistämään Varsinais-Suomen yli 17 000 työtöntä sekä tukityössä ja työvoimakoulutuksessa olevat 6 000 vajaatyöllistettyä. Maahanmuuttajataustaisia työttömiä on tällä hetkellä 1 200 henkilöä. (07/2007)

2.2.1. Maahanmuuttajia osallistavien, innovatiivisten työllistämishankkeiden käynnistäminen. Erityisesti pakolaistaustaisilla maahanmuuttajilla on suuria vaikeuksia työmarkkinoille kiinnittymisessä. Maahanmuuttajat ovat kurssikierteessä ja töitä on erittäin vaikeaa saada työmarkkinoilta. Työmarkkinoille suuntautuminen tulee mukaan palveluprosessissa liian myöhään. Työhallinnon jo olemassa olevan palveluarsenaalin (työhakuryhmät, ohjaava koulutus) lisäksi tarvitaan eri maahanmuuttajaryhmille järjestettäviä hankkeita tai klubitoimintaa, joilla etsitään innovatiivisia ratkaisuja ja polkuja työelämään tai yrittäjyyteen. Näin voidaan nostaa maahanmuuttajaryhmien työllisyysasteita lähemmäs kantaväestön tilannetta. Työtä tehdään verkostotyönä, jossa toimijoina ovat työhallinnon virkailijat, maahanmuuttajat ja maahanmuuttajayhdistykset. Tällaista toimintaa voidaan suunnata myös ulkomaisiin vaihto-opiskelijoihin sekä Varsinais-Suomessa työskentelevään tilapäiseen ulkomaiseen työvoimaan.

2.2.2. Yhteistyön kehittäminen työvoimatoimistojen, oppilaitosten, työmarkkinajärjestöjen ja maahanmuuttajayhdistysten kesken. Työvoimatoimistoilla, oppilaitoksilla ja elinkeinoelämällä on jo toimivia yhteistyörakenteita, joiden ansiosta elinkeinoelämä löytää tarvittavat osaajat nopeasti ja dynaamisesti. Maahanmuuttajat asiakkaina tulisi ottaa paremmin huomioon koulutusta suunniteltaessa. Haasteena on maahanmuuttajayhdistysten ja työyhteisöjen integroiminen mukaan yhteistyöhön. Maahanmuuttajat löytävät työpaikkansa parhaiten näiden omaehtoisten vertaisverkostojen kautta. Vertaisverkostoja voidaan hyödyntää sekä rekrytoinnissa että koulutuksessa.

2.2.3. Maahanmuuttajien yritysneuvonnan kehittäminen. Nykyistä yrityshautomotoimintaa voidaan tehostaa ja kohdistaa myös maahanmuuttajien erityistarpei-

siin. Turun seudun yrityspalvelun, Potkurin, työyhteisön asiantuntijuutta laajennetaan kattamaan monikulttuurisuuden haasteet. Maahanmuuttajien perustamia yrityksiä tarvitaan varsinkin moderneille kasvualoille (kun yritystoiminta nyt kohdistuu lähinnä ravitsemuspalveluihin). Maahanmuuttajataustaisten yrittäjien tueksi voidaan rakentaa esimerkiksi kauppakamaritoimintaa. Hyviä esimerkkejä ja yhteistyömahdollisuuksia voi löytyä muun muassa Tukholman suunnasta.

2.2.4. Maahanmuuttajien työllistymisen nopeuttaminen koulutuspalveluja kehittämällä. Jo kotimaassaan jonkin ammatillisen koulutuksen ja/tai tutkinnon suorittaneen maahanmuuttajan työllistymistä voidaan helpottaa ja nopeuttaa järjestämällä heti maahan tultaessa taso- ja näyttötestejä sekä näiden testien perusteella profiloitua koulutusta, jonka tulisi olla mahdollisuuksien mukaan rekrytoivaa (eli täsmäkoulutusta jo tiedossa olevaan/sovittuun työpaikkaan). Taso- ja näyttötestien ohella myös työharjoittelukäytäntöjä ja työssä oppimista tulisi kehittää kouluttajien, maahanmuuttajayhdistysten ja työnantajien tiiviillä yhteistyöllä. Työssä oppimisen tulisi sisältää sekä tarvittavan kielitaidon että taitojen ja -tietojen oppimista.

Panostusta suomen kielen koulutukseen ja työssä oppimiseen tulee huomattavasti lisätä työllistymisen helpottamiseksi. Perustason kotouttamiskoulutukset tulisi priorisoida ja vakiinnuttaa. Koulutusta ja opastusta maahanmuuttajien omalla äidinkiellällä lisätään erityisesti maahanmuuton alkuvaiheessa. Koulutuksen järjestämisessä voidaan hyödyntää entistä enemmän maahanmuuttajayhdistyksiä. Palveluprosessi yhdistää tällä tavalla yksilölliset tarpeet sekä vertaisryhmän suomen tuen.

Profiloidun koulutuksen järjestämiseksi tulisi kehittää nk. "nonstop- kielikoulutusta", eräänlainen "koulutustarjonnan seisova pöytä", josta koulutus on helppo profiloida yksilöllisiin tarpeisiin. Koulutusta tulisi järjestää asiakaslähtöisesti, mutta samalla pitkäjänteisesti sekä julkisina palveluina että kolmannen sektorin yms. yksityisinä palveluina. Kokonaisuus tulisi saada yksiin kansiin koulutustarjonnan kokonaisuutta esitteleväksi opinto-oppaaksi. Korkeasti koulutettujen pätevyitysmiskoulutusta jatketaan jo saatujen hyvien kokemusten pohjalta (esimerkiksi Specima -projekti), sillä koulutus on kansantaloudellisesti kannattavaa.

2.3. Maahanmuuttajien kotoutumisen edistäminen

Maahanmuuttajien kotouttamista on säädellyt ja ohjannut vuonna 1999 säädetty kotouttamislaki ja –asetus maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta. Kotouttamispalvelut voidaan tiivistää sellaisiin palveluihin, joita maahanmuuttajat tarvitsevat erityisesti maahantulon alkuvaiheessa ja jotka liittyvät yhteisen kielen puuttumiseen sekä yhteiskunnan ja kulttuurin erilaisuuteen (esimerkiksi tulkkauspalvelut, suomen tai ruotsin kielen opetus, joka sisältää yhteiskunta- ja kulttuuritietouden, erityistuki lasten koulunkäyntiin sekä yleinen ohjaus ja neuvonta). Työnjako eri viranomaisten kesken on selkeä: työhallinto vastaa työnhakijoiksi ilmoittautuneiden ja kunnat muiden palveluista. Lain tavoitteena on tehostaa ja nopeuttaa maahanmuuttajien kotoutumista ja erityisesti työllistymistä.

Maahanmuuttajien ja palveluissa toimivan henkilöstön haastatteluissa tuli esiin, että maahanmuuttajien kotoutumissuunnitelmien toteuttaminen käytännössä on vaikeaa. Lakisääteinen kolmen vuoden kotoutumisjakso ei ole tehokkaassa käytössä, sillä kurssien ja harjoitteluiden välissä on pitkiä taukoja. Kurssit ja harjoittelut eivät johda työllistymiseen. Kurseilla opittu suomenkieli ei kehity, jos sitä ei voi käyttää työelämässä. Monet kokevat olevansa "kurssikierteessä". Kotoutumisen vaatima aika nähtiin myös hyvin yksilöllisenä. Kotouttamistyössä tarvittava osaaminen on keskittynyt erityispalveluiden henkilöstölle isompiin kaupunkeihin. Maahanmuuttajien erityistilanteiden tiedostamista ja palveluosaimista tarvitaan kuitenkin kaikissa palveluissa. Kokonaisvaltaisen ja yksilöllisen kotoutumisprosessin toteutuminen edellyttää yhteistyötä eri viranomaisten ja maahanmuuttajien kesken. Erityisesti jo alkuvaiheen kielikoulutuksessa on tärkeitä aloittaa kontaktit työelämään mm. työharjoittelun tai -kokeiluiden avulla.

2.3.1. Maahanmuuttajien opastus- ja kotouttamistyössä tarvittavan osaamisen lisääminen peruspalveluissa. Maahanmuuttajille tarkoitetut erilliset palvelut voivat osaltaan hidastaa maahanmuuttajien suomalaiseen yhteiskuntaan kotoutumista. Siksi palvelut tulisi pääsääntöisesti järjestää niin, että ne sopivat kaikille erityisryhmille. Tämä edellyttää sekä palvelun tuottajien osaamisen että palvelujärjestelmän kehittämistä niin, että maahanmuuttajat otetaan mukaan palveluiden kehittämistyöhön.

Opastus- neuvonta- ja tukipalveluissa toimivien työntekijöiden monikulttuurisia valmiuksia ja osaamista lisätään ja parannetaan määrätietoisesti ajankohtaisilla, säännömukaisesti toistuvilla työyhteisökoulutuksilla ja teemapäivillä. Erityistä huomiota kiinnitetään työvoimatoimistojen, neuvoloiden, päiväkotien, koulujen sekä sosiaali- ja terveyspalvelujen henkilökunnan monikulttuurisuuskoulutukseen. Koulutus suunnataan koko palveluketjulle asiakaspalvelutasosta aina ylimpään johtoon asti. Maahanmuuttajayhdistysten roolia monikulttuurisuuskoulutusten toteuttajina vahvistetaan.

Monikulttuurisia valmiuksia kehittäviä opetussisältöjä tulisi lisätä myös edellä mainittuihin palveluammatteihin johtaviin perustutkintoihin yliopistojen, ammattikorkeakoulujen ja toisen asteen opinnoissa.

2.3.2. Kotouttamistoiminnan tilojen ja koordinoinnin kehittäminen. Erityisesti pakolaisia, mielenterveyspalveluja tarvitsevia, luku- ja kirjoitustaidottomia, ikääntyviä maahanmuuttajia ja kotiäitejä varten tulee olla myös riittävästi erityispalveluja. Myös työperusteisesti maahan muuttaneet perheineen tarvitsevat alkuvaiheessa opastuspalveluja. Kotouttamispalvelut tarvitsevat ajanmukaiset ja riittävät tilat, jotka tukevat yhteistyötä sekä hallintokuntien välillä että julkisten ja yksityisten palveluntuottajien välillä.

Sekä maahanmuuttajien kotouttamis-, opastus- ja vapaa-ajan toiminnan järjestämistä että palvelujen yhteistoiminnallista kehittämistä varten perustetaan yhteispalvelukeskuksia. Esimerkiksi Turkuun ja Saloon perustettavat yhteispalvelukeskukset voivat toimia kuntien työntekijöiden tukena maahanmuuttajien vastaanotossa sekä maahanmuuttajien tukipalvelujen, erityispalvelujen ja tarvittavan henkilöstökoulutuksen järjestämisessä. Keskukset koordinoivat maahanmuuttaja-asioissa kuntien välistä yhteistyötä, kuntien eri hallinnonalojen ja palvelusektorien yhteistyötä sekä julkisten ja yksityisten palveluiden yhteen sovittamista.

Yhteispalvelukeskuksissa voi julkisten palveluiden lisäksi olla toimitiloja maahanmuuttajayhdistyksille, yksityisille palvelun tarjoajille (viihdettä, koulutusta, tapahtumia jne.) sekä maahanmuuttajien omaehtoiselle toiminnalle (koulutukselle, harrastuksille yms. vapaa-ajan toiminnalle). Alueelliset yhteispalvelukeskukset voivat ylläpitää esimerkiksi maakunnan kirjastoissa ja työvoimatoimistoissa infopisteitä, jär-

jestää tarvittavaa monikulttuurisuuskoulutusta ja luoda mahdollisuuksia monikulttuuristen yhdistysten toiminnalle.

2.3.3. Perheisiin sekä lapsiin ja nuoriin panostaminen palvelujen kehittämisessä. Maahanmuutosta puhuttaessa tulee ottaa huomioon, että siihen liittyvät palvelut eivät kohdistu pelkästään maahantulon alkuvaiheeseen. Suomessa syntyneet, ns. toisen (kolmannen jne) polven maahanmuuttajat asettavat omat haasteensa julkisille peruspalveluille. Kehittämisen erityisenä painopistealueena tulisi olla toisen sukupolven eli lasten ja perheiden syrjäytymisen ehkäisy.

Vahvistetaan lasten, nuorten ja kotiäitien osallisuutta ja suomenkielen opetusta. Kotoutumissuunnitelmat laaditaan yksilöiden ja perheiden tarpeita, toiveita ja mahdollisuuksia vastaaviksi ja siten, että niitä on reaalisesti mahdollista toteuttaa. Kotoutumiskoulutuksen järjestämisessä otetaan aina huomioon perheen tarpeet – kuten lasten päivähoitopaikkojen tarve. Tämä edellyttää aikuispalveluiden sekä lasten ja nuorten palveluiden yhteistyön ja palvelujen yhteisen suunnittelun lisäämistä ja kehittämistä. Erityistä huomiota kiinnitetään pakolaistaustaisten ja avioliiton perusteella maahan muuttaneiden kotiäitien kotoutumiseen, jonka onnistumisella on suora vaikutus mm. äitien mahdollisuuksiin tukea lapsiaan ja nuoriaan koulunkäynnissä. Käytännön työmuotona voidaan käyttää esimerkiksi jalkautuvia perhetyöntekijöitä ja yhteisöllisen sosiaalityön menetelmiä. Suomen kielen sekä yhteiskuntatietojen ja – taitojen opetusjärjestelyjä kehitetään kotiäitien erityistilanteet huomioiden.

Laaditaan maahanmuuttajalapsille ja – nuorille omat kotoutumissuunnitelmat. Maahanmuuttajalasten ja -nuorten koulussa menestymiseen, koulutusuralla etenemiseen ja harrastuksiin tulee kiinnittää erityistä huomiota. Maahanmuuttajatausta voidaan huomioida yleisemminkin kasvatuksen ja koulutuksen järjestämisessä, esimerkiksi varhaiskasvatussuunnitelmissa sekä nuorisotoiminnan suunnittelussa ja järjestämisessä. Kotoutumissuunnitelmien pohjana on yksilöllinen tilanne- ja tarvearvio ja niihin sisällytetään kielisuunnitelma. Alle 18-vuotiaiden kotoutumissuunnitelman laatiminen ja seuraaminen on neuvolan, päivähoidon, koulun, sosiaalitoimen ja perheiden yhteisellä vastuulla.

Peruskoulut, lukiot, ammattikorkeakoulut ja yliopistot käynnistävät yhdessä hankkeita ja prosesseja, joilla edistetään maahanmuuttajataustaisten lasten ja nuorten hakeutumista peruskoulusta lukioon ja lukiosta edelleen korkeakou-

luopintoihin. Koulutuspolkujen jatkuvuutta edistetään parhaiten kehittämällä maahanmuuttajille tarkoituksenmukaisia oppimisen arviointimenetelmiä, opetusmenetelmiä sekä yhteistyötä koulun ja vanhempien kesken. Itä-Turun kokemusten perusteella tulisi päiväkotien lapsiryhmien ja koulujen luokkaryhmien muodostamisessa huomioida, että ei-suomenkielisten osuus kussakin ryhmässä olisi alle puolet. Tämä on tärkeää lasten ja nuorten suomenkielen oppimisen turvaamiseksi.

2.3.4. Maahanmuuttajayhdistysten resursointi, osallistaminen ja osaamisen hyödyntäminen. Maahanmuuttajayhdistysten taloudellista tukea ja osaamisen tasoa tulisi nostaa, jotta maahanmuuttajien osallistumis- ja vaikutusmahdollisuudet lisääntyisivät. Joissakin tilanteissa yhdistykset voivat toimia myös kotouttamispalveluiden tuottajina. Kuntien kotouttamisohjelmissa tulisi sopia kuntien eri hallintokuntien sekä kunnan alueella toimivien maahanmuuttajayhdistysten yhteistyörakenteiden ja -muotojen pääpiirteistä ja periaatteista. Maahanmuuttajayhdistysten toiminnan vahvistamiseksi luodaan tukijärjestelmä, joka on yhdistysten apuna yhteistyöverkostojen kehittämisessä sekä rahoitusten hakemisprosesseissa. Yhdistysten toimintaa tulisi laajentaa ja käynnistää myös pienemmillä paikkakunnilla siellä asuvien maahanmuuttajien erilaisten aktiviteettimahdollisuuksien monipuolistamiseksi.

2.3.5. Matalan kynnyksen tukipalvelujen sekä mielenterveys- ja muiden erityispalvelujen saatavuuden ja toimivuuden kehittäminen pakolaisten erityistarpeita vastaaviksi ja pakolaisten kotoutumisen helpottamiseksi. Pakolaisuus ei ole vapaaehtoista vaan pakon sanelemaa ja siksi pakolaisuuteen liittyy usein myös traumaattisia kokemuksia, jotka entisestään vaikeuttavat sopeutumista uuteen maahan. Tästä johtuen joidenkin pakolaisten työllistyminen ja kotoutuminen suomalaiseen yhteiskuntaan on erityisen vaikeata. Erityispalveluiden tarpeessa ovat kidutetut ja traumatisoituneet pakolaiset, joille luotuja valtakunnallisia ja alueellisia hoitojärjestelmiä tulee kehittää. Valtion tulee vastata näistä kustannuksista. Kuntien peruspalveluissa pitäisi lisätä kykyä tunnistaa tähän kohderyhmään kuuluvat.

2.4. Humanitaarisen maahanmuuton kehittäminen

Humanitaarinen maahanmuutto on osa maahanmuuton kokonaisuutta ja koko Varsinais-Suomen tulee kantaa vastuunsa pakolaisten vastaanotosta. Varsinais-Suomen kunnista vain seitsemällä on pakolaisten vastaanottosopimus.

2.4.1. Kuntien vastaanottovalmiuksien kehittäminen niin, että kaikki Varsinais-Suomen seutukunnat osallistuvat pakolaisten vastaanottoon vuonna 2010 ja Turun seudun suurilla kunnilla on pakolaisten vastaanottosopimus vuonna 2008. Kuntien vastaanottovalmiutta ja -toimintaa kehitettäessä tulee huomioida kunta- ja palvelurakenteissa tapahtuvat muutokset. Lähtökohtana on, että kaikki Varsinais-Suomen seutukunnat osallistuvat pakolaisten vastaanottoon. Pakolaisten vastaanottamista helpotetaan kehittämällä seudullista yhteistyötä kuntien kesken. Seutukunnittain tulisi laatia yhteinen kotouttamisohjelma, jossa otetaan huomioon humanitaarisen vastaanoton lisäksi työperusteinen maahanmuutto. Yksityisillä palveluilla ja kuntien yhteistyöllä kehitetään maahanmuuttajien palvelujen järjestämistä ja suunnittelua. Vastaanottosopimuksen laatimisprosessin yhteydessä huomioidaan kuntien johto- ja luottamushenkilöiden perehdyttäminen. Sopimuksen laatimisen yhteydessä sovitaan vastaanoton konkreettisista toimintarakenteista (voidaan sijoittaa myös kotouttamisohjelmaan), mitä kautta luodaan perusvalmius vastaanotto- ja kotouttamistyön joustavaan käynnistämiseen. Erityyppisten kuntien saaminen vastaanottosopimusten piiriin luo edellytyksiä nykyistä monipuolisemmille asumisvaihtoehtoilta eri lähtökohdista (koulutus- ja ammattitausta, perhekoko jne.) tuleville kotoutujille.

2.4.2. Toimivan pakolaisten vastaanottojärjestelmän ylläpitäminen niin, että eri tilanteissa olevien turvapaikanhakijoiden onnistuneelle kotoutumiselle luodaan vahva perusta. Kynnystä vastaanottokeskuksesta kuntaan siirtymiseen madalletaan siten, että suomalaiseen yhteiskuntaan, kulttuuriin ja kieleen perehdyttäminen aloitetaan jo turvapaikanhakuvaiheessa. Erityistä huomiota tulee kiinnittää myönteisen oleskelulupapäätöksen saaneiden alaikäisten, ilman huoltajaa maahan tulleiden lasten ja nuorten asumis- ja tukipalveluiden riittävyyteen sekä tarkoituksenmukaisuuteen.

2.5. Varsinais-Suomen vetovoimaisuuden lisääminen

Varsinais-Suomen kansainvälistä imagoa ja houkuttelevuutta tulee kehittää. Vetovoimaisuus ja houkuttelevuus ovat edellytyksiä täsmärekrytoinnin onnistumiselle – ja mitä houkuttelevampi Varsinais-Suomi on, sitä vähemmän tarvitaan vaativia ja kalliita kansainvälisiä prosesseja. Kotouttamispalveluiden laatuun ja erikoisosaamiseen panostaminen on tehokas tapa rakentaa Varsinais-Suomen kansainvälistä imagoa.

2.5.1. Yhdyskuntasuunnittelun ja asuntopolitiikan kehittäminen monikulttuuristuvan väestön tarpeita huomioiviksi. Maahanmuuttajille tulisi olla saatavilla monipuolisia - myös kalustettuja - ja erikokoisia vuokra-asuntoja eri alueilta sekä Turusta että koko Varsinais-Suomesta. Tällä tavalla vältetään maahanmuuttajien integroitumista hidastavien asumiskeskittymien syntyminen. Koska asumiskeskittymät kuitenkin jo ovat arkista todellisuutta varsinkin suurissa kaupungeissa, niin jo olemassa olevien asumiskeskittymien lähipalveluita pyritään parantamaan sekä osallistamaan ja resursoimaan asukasyhdistyksiä syrjäytymis- ja eriytymisprosessien ehkäisemiseksi ja viihtyisyyden lisäämiseksi. Myös pienet kunnat ovat kyvykkäitä ja halukkaita järjestämään tarvittavia kotouttamispalveluita, mikäli näillä toimenpiteillä voidaan samalla edistää pitkäjänteistä, kuntien elinvoimaisuutta tukevaa väestöpolitiikkaa.

2.5.2. Suvaitsevaisuuden edistäminen koko väestön asennekasvatukseen panostamalla. Järjestetään Varsinais-Suomessa viranomaisien, maahanmuuttajayhdistysten ja työmarkkinajärjestöjen yhteinen asennekasvatuskampanja. Asennekasvatus sisältää sekä hyvien esimerkkien esille tuomista mediassa että myös ihmisten arkisten kohtaamisten kehittämistä. Monikulttuurisuuskoulutusta ja asennekasvatusta suunnataan koko väestölle, sekä kantäväestölle että maahanmuuttajille: palveluja tuottaville ammattilaisille, johtohenkilöstölle ja kunnanjohtajille. Työyhteisöissä monikulttuurisuuskoulutusta järjestetään työyhteisöille ja esimiehille. Työpaikkojen yhdenvertaisuussuunnitelmien laatimista ja seuranta kehitetään. Kotouttamispalveluiden hyvä laatu, työperusteisen maahanmuuton onnistunut kehittäminen sekä maahanmuuttajien integroituminen suomalaiseen yhteiskuntaan edellyttävät kokonaisuuden hahmottamista sekä vahvaa poliittista sitoutumista.

2.5.3. Kansainvälisten ja korkeatasoisten maisteri- ja tohtoriohjelmien käynnistäminen. Osaavan ja koulutetun maahanmuuttajatyövoiman houkuttelemiseksi

tarvitaan maakunnan yliopistoissa ja korkeakouluissa korkeatasoisia ja edullisia maisteri- ja tohtoriohjelmia.

2.5.4. Monikulttuurisuuden kehittäminen luovan talouden vahvuudeksi. Alueen monikulttuurisuuden lisääntymisen on todettu lisäävän alueen kilpailukykyä ja parantavan talouskasvua. Olemassa olevaa monikulttuurista toimintaa avataan ja tuodaan esille laajemmalle yleisölle. Toimijoina ovat maahanmuuttaja- ja monikulttuuriset järjestöt yhdessä Turun kulttuuripääkaupunki 2011-säätiön kanssa.

2.5.5. Varsinais-Suomen vetovoimaisuusstrategian laatiminen. Varsinais-Suomen vetovoimatekijöiden syvällisempi analyysi ja määrittäminen edellyttää erillisen Varsinais-Suomen vetovoimaisuusstrategian laatimista. Maakunnan vetovoimaisuutta parannetaan kehittämällä alueen eri organisaatioiden välistä yhteistoimintaa, johon liittyy yhteisiä toimintaprosesseja ja -menettelyjä yhdessä asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi. Maakunnan imagon parantamista pohjustetaan selvittämällä hyviä maakunnallisen markkinoinnin käytäntöjä ja toimintamalleja myös muualta.

2.6. Aktiivista maahanmuuttopolitiikkaa tukevien rakenteiden vahvistaminen

2.6.1. Maahanmuuttopolitiikan koordinaatio ja seuranta. Varsinais-Suomeen perustetaan työministeriön asetuksen mukainen *maahanmuuttoasioiden toimikunta* avustamaan työvoima- ja elinkeinokeskusta, lääninhallitusta, alueen työvoimatoimistoja ja kuntia maahanmuuttajien kotouttamisen kehittämisessä, yhteensovittamisessa ja muissa maahanmuuttoon liittyvissä kysymyksissä. Toimikunnan tehtävänä on myös seurata tämän maahanmuuttopoliittisen ohjelman toteutumista koordinoimalla siinä esitettyjen toimenpiteiden käynnistämistä.

2.6.2. Maahanmuuttoon liittyvän tutkimuksen ja ennakoinnin kehittäminen. Sekä työperusteisen maahanmuuton tarvetta että humanitaariseen maahanmuuttoon johtavia kehityslinjoja tulee seurata, tutkia ja ennakoida pitkäjänteisesti, jotta maakunnan työvoimatarpeet tunnistetaan ja alueen toiminta- ja palvelurakenteita voidaan kehittää tarpeita vastaaviksi. Erityistä huomiota kiinnitetään kansalliseen ja kansainväliseen bench marking -tutkimukseen (parhaiden käytäntöjen tunnistamiseen ja hyödyntämiseen). Esimerkiksi Turun yliopistoon tai Siirtolaisuusinstituuttiin

voidaan perustaa maahanmuuttoon keskittyvä tutkimusyksikkö. Samalla tulisi kehittää maakunnan eri tutkimusorganisaatioiden roolitusta, vastuualueita ja yhteistyötä.

2.6.3. Kansalliseen maahanmuuttopolitiikkaan vaikuttaminen. Monet kotouttamispalveluja säätelevät ja luonnehtivat asiat perustuvat kansalliseen maahanmuuttopolitiikkaan. Siksi Varsinais-Suomen maahanmuuttopoliittisen ohjelman toteutuminen edellyttää myös kansalliseen politiikkaan vaikuttamista. Varsinais-Suomen maahanmuuttopoliittisen ohjelman valmistelussa nousivat esille muun muassa seuraavat toimenpide-ehdotukset kansallisen maahanmuuttopolitiikan kehittämiseksi:

- Pakolaisten ja muiden maahanmuuttajien työnteon esteitä tulee purkaa
- Kotouttamis- ja opastuspalvelujen tulee olla kaikkien maahanmuuttajien saatavilla
- Maahanmuuttaja- ja monikulttuuristen yhdistysten osaamisen kehittämistä tulee tukea valtakunnallisesti muun muassa omalla tukijärjestelmällä
- Luku- ja kirjoitustaidottomia, fyysisesti tai henkisesti traumatisoituneita ja työkyvyttömiä henkilöitä, joilla ei ole realistisia mahdollisuutta työllistyä, ei tulisi ohjata työnvälityspalveluihin, vaan luoda heille omat ohjauspolkunsa opetus-, sosiaali- ja terveystaloudissa
- Suomen kielen opetusta tulee kehittää riippumatta maahanmuuton perusteista
- Valtion tukea kunnille pakolaisten palvelujen järjestämisestä aiheutuviin kuluihin tulee korottaa
- Valtion kunnille maksamien korvausten määrä tulisi määritellä suhteessa vieraskielisten osuuteen kunnan väestöstä
- Korkeasti koulutettujen maahanmuuttajien pätevyyskoulutuksen turvaaminen

3. TOIMENPIDE-EHDOTUSTEN ROOLITTAMINEN JA RAHOITTAMINEN

- Varsinais-Suomen maahanmuuttopoliittisessa ohjelmassa ehdotetut toimenpiteet voidaan käynnistää esimerkiksi pilottihankkeina, joista parhaimmat käytännöt vakiinistetaan 3 – 5 vuoden aikajänteellä. Pilottihankkeet voidaan kerätä yhteen avoimella haulla esimerkiksi maakunnan kehittämisrahan (yms. jo olemassa olevien rahoitusinstrumenttien) päätösten yhteydessä.
- Monet ehdotetuista toimenpiteistä ovat myös luonteeltaan sellaisia, että kyse on nykyisten, hankkeina käynnistettyjen toimenpiteiden vakiinnuttamisesta tai toimintojen uudistamisesta. Toimintojen uudelleen järjestelyt eivät aina edellytä uutta rahoitusta. Maahanmuuttopoliittisen ohjelmatyön aikana onkin jo käynnistynyt omaaloitteisesti prosesseja, joilla maahanmuuttajapalveluiden tuottajat pyrkivät tehostamaan ja parantamaan omaa toimintaansa ja palvelutuotantoaan. Tästä ovat esimerkkinä työryhmät, jotka kehittävät Turun työvoimatoimiston kansainvälisiä palveluita.
- Toimenpiteiden rahoittajatahoja voivat olla toimenpiteestä riippuen esimerkiksi: työvoima- ja elinkeinoministeriö, opetusministeriö, sisäasiainministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö, Varsinais-Suomen liitto, Varsinais-Suomen TE-keskus, työvoimatoimistot, seutukuntien kehittämiskeskukset, aluekeskusohjelmat, kunnat (eri hallintokunnat yhdessä) sekä elinkeinoelämä (yritykset), Raha-automaattiyhdistys, 2011-säätiö, kolmas sektori ja oppilaitokset. Erityistä huomiota tulee kiinnittää uuteen ESR-kauteen ja EU:n 7. puiteohjelmaan sekä sosiaali- ja terveydenhuollon kansalliseen kehittämisohjelmaan. Hankerahoituksen päättymisen jälkeen tulee päästä pysyviin ratkaisuihin ja käytäntöihin.

LIITTEET

Maahanmuuttoon liittyviä käsitteitä

MAAHANMUUTTAJA

Maahan pysyväluonteisesti muuttanut henkilö riippumatta hänen muuttosyystään. Maahanmuuttajan muuttomotiivina voi olla esimerkiksi työ, Suomessa asuva tai suomalainen perheenjäsen sekä pakolaisuus.

Työperusteinen maahanmuutto ja tilapäinen ulkomainen työvoima

Työperusteisilla maahanmuuttajilla tarkoitetaan henkilöitä, jotka muuttavat pysyvästi tai toistaiseksi Suomeen työn vuoksi hankkiakseen toimeentulonsa.

Ulkomaalainen opiskelija tai harjoittelija

Ulkomailta Suomeen tullut opiskelija tai harjoittelija, joka suorittaa osan tutkinnostaan tai koko tutkintonsa Suomessa. Käsittää siis sekä ulkomaalaiset vaihto-opiskelijat että tutkinto-opiskelijat.

Paluumuuttaja

Ulkosuomalainen, joka on asunut Suomen rajojen ulkopuolella ja palaa myöhemmin takaisin Suomeen. Paluumuuttaja voi olla entinen tai nykyinen Suomen kansalainen sekä entisen Neuvostoliiton alueelta peräisin oleva, kuten inkerinsuomalainen, jolla on suomalainen syntyperä.

Humanitaarinen maahanmuutto

Kiintiöpakolaiset, myönteisen päätöksen saaneet turvapaikanhakijat sekä näiden ryhmien perheenjäsenet, jotka tulevat Suomeen perheenyhdistämisen kautta.

Pakolainen

YK:n pakolaisten oikeusasemaa koskevan yleissopimuksen mukaan pakolainen on kotimaansa ulkopuolella ja hänellä on perusteltua aihetta pelätä joutuvansa kotimaassaan vainotuksi rodun, uskonnon, kansallisuuden, tiettyyn yhteiskunnalliseen ryhmään kuulumisen tai poliittisen mielipiteen johdosta. Pakolaisia Suomessa ovat kiintiöpakolaiset, myönteisen päätöksen saaneet turvapaikanhakijat sekä perheenyhdistämishojelman kautta saapuneet.

Kiintiöpakolainen

Suomeen otetaan pakolaiskiintiössä UNHCR:n pakolaisiksi katsomia henkilöitä tai muita kansainvälisen suojelun tarpeessa olevia ulkomaalaisia. Kiintiö päätetään vuosittain valtion tulo- ja menoarvion yhteydessä.

Turvapaikanhakija

Turvapaikanhakija on henkilö, joka anoo kansainvälistä suojelua ja oleskeluoikeutta vierasta maasta. Hakemuksen käsittelemisen ajaksi turvapaikanhakijalle järjestetään asuinpaikka vastaanottokeskuksesta. Yksintulleet alaikäiset lapset majoitetaan vastaanottokeskusten yhteydessä toimiviin ryhmäkoteihin. Jos hakijalle annetaan myönteinen päätös, hän saa yleensä joko pakolaisstatuksen tai oleskeluluvan suojelun tarpeen vuoksi. Tämän jälkeen hänestä tulee kuntalainen ja kotoutuminen suomalaiseen yhteiskuntaan alkaa.

KOTOUTTAMISLAKI

määrittelee eri tahojen velvollisuudet kotouttamistyössä. Se korostaa maahanmuuttajan omaa vastuuta ja aktiivisuutta sekä antaa viranomaisille välineitä tukea kotoutumista.

Kotoutuminen on vakiintunut suomen kieleen kotouttamislain (493/1999) myötä. Sen tavoitteena on, että maahanmuuttajat voisivat osallistua suomalaisen yhteiskunnan toimintaan kuten muutkin maassa asuvat. Laissa kotoutumisella tarkoitetaan maahanmuuttajan yksilöllistä kehitystä tavoitteena osallistua työelämään ja yhteiskunnan toimintaan samalla omaa kieltään ja kulttuuriaan säilyttäen.

Kotouttaminen tarkoittaa viranomaisten järjestämiä kotoutumista edistäviä ja tukevia toimenpiteitä, voimavaroja ja palveluja sekä maahanmuuttajien tarpeiden huomioon ottamista muita yhteiskunnan palveluja ja toimenpiteitä suunniteltaessa ja järjestettäessä. Suomen tai ruotsin kielen oppiminen on yksi kotoutumisen keskeinen edellytys. Työikäisten maahanmuuttajien kohdalla tavoitteena on pääsy työelämään ja saada tulijoiden osaaminen ja koulutus suomalaisen yhteiskunnan käyttöön.

Kotouttamisohjelma laaditaan maahanmuuttajien kotoutumisen edistämiseksi ja tukemiseksi. Ohjelmaan sisällytetään myös etnisen tasa-arvon ja hyvien etnisten suhteiden edistäminen ja syrjinnän ehkäiseminen. Sen laadinnasta vastaa kunta. Laki edellyttää kuntia laatimaan paikallisen kotouttamisohjelman ja tarjoamaan maahanmuuttajille toimenpiteitä, jotka edistävät heidän kotoutumistaan.

Kotoutumissuunnitelmalla tarkoitetaan maahanmuuttajan henkilökohtaista suunnitelmaa toimenpiteistä ja palveluista, jotka edistävät ja tukevat hänen mahdollisuuksiaan hankkia riittävä suomen tai ruotsin kielen taito ja muita yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittavia tietoja ja taitoja, jotka edistävät ja tukevat hänen mahdollisuuksiaan osallistua yhteiskuntaan.

Suunnitelmassa sovitaan, millä toimenpiteillä autetaan tulijaa pääsemään sisälle suomalaiseen yhteiskuntaan ja työelämään. Suunnitelman aikana selvitetään myös, miten muualla hankittu ammatti tai tutkinto voidaan saattaa suomalaisen työelämän vaatimuksia vastaavaksi, ja minkälaisia mahdollista lisäkoulutusta tarvitaan. Suunnitelman laadinnasta vastaavat työvoimatoimistot ja kunnat.

Oikeus kotoutumissuunnitelmaan ja siinä sovittuihin palveluihin on Suomessa kotikunnan saaneella työttömällä työmääräkorvauksen ja /tai toimeentulotuen piirissä olevalla maahanmuuttajalla. **Oikeus kestää kolme vuotta** maahan saapumisen jälkeen. Sitä voidaan pidentää tietyin perustein enintään kahdella vuodella.

Siihen eivät ole oikeutettuja Suomessa työssä olevat maahanmuuttajat eivätkä henkilöt, jotka eivät ole toimeentulotuen tarpeessa.

Kotoutumista edistävät ja tukevat toimenpiteet ja palvelut

Työvoimatoimisto ja kunta voivat järjestää kotoutumista edistävinä ja tukevinä toimenpiteinä ja palveluina:

1. ohjausta, neuvontaa ja tiedottamista,
2. perehdyttämistä yhteiskuntaan ja sen toimintaan,
3. suomen tai ruotsin kielen opetusta,

4. työvoimapolitiittiseen aikuiskoulutukseen ja työmarkkinatoimenpiteisiin rinnastettavia toimenpiteitä,
5. luku- ja kirjoitustaidon opetusta sekä perusopetusta täydentävää opetusta,
6. tulkkausta,
7. tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta edistäviä toimenpiteitä ja palveluja,
8. alaikäisten maahanmuuttajien erityistarpeiden vaatimia toimenpiteitä ja palveluja,
9. erityistä tukea tarvitseville ryhmille järjestettäviä toimenpiteitä ja palveluja,
10. muita toimenpiteitä ja palveluja, jotka kannustavat maahanmuuttajaa omatoimisesti hankkimaan yhteiskunnassa tarvittavia tietoja ja taitoja.

Toimenpiteiden ja palvelujen järjestämisessä tulee ottaa huomioon lapsen etu.

EURES - työnvälitysjärjestelmä

EURES (European Employment Services) on Euroopan Unionin ja talousalueen maiden yhteinen työnvälityspalvelu, joka tiedottaa työpaikoista, järjestää rekrytointitapahtumia ja neuvoo käytännön asioiden hoitamisessa. Työnvälityspalveluita antaa lähes 800 EURES -neuvojaa.

Toimenpide-ehdotukset ja hankkeet

Toimenpide/ Hanke	<u>Vastuutaho ja kumppanit</u>
<p>1. Työperusteisen maahanmuuton edistäminen</p> <p>1.1. Työvoiman saannin turvaaminen hyödyntämällä julkisia ja yksityisiä työnvälityspalveluja</p> <p>1.2. Ulkomaisen työvoiman rekrytointiprosessin kuvaus ja kehittäminen osana työhallinnon palveluja</p> <p>1.3. Kansainvälisten rekrytointimessujen sekä kansainvälisten ja alueellisten täsmärekrytointi- ja koulutushankkeiden käynnistäminen</p> <p>1.4. Elinkeinoelämän osallistaminen työperusteisen maahanmuuton edellyttämien palvelujen järjestämiseen</p> <p>1.5. Työperusteisen maahanmuuton opastusjärjestelmän edelleen kehittäminen.</p> <p>1.6. Osallistuminen työministeriön käynnistämään valtakunnalliseen ”Eurooppalaisen yhteistyön lisääminen työvoima-, koulutus- ja elinkeinopolitiikassa edistämällä työperusteista maahanmuuttoa” -ohjelmaan alueellisella hankkeella.</p> <p>1.7. Työ- ja elinkeinoelämän tarpeiden systemaattisen ja jatkuvan ennakointitoiminnan turvaaminen ja kehittäminen.</p>	<p><u>Työhallinto</u>, yritykset</p> <p><u>Työhallinto</u></p> <p><u>Työhallinto</u>, oppilaitokset, työnantajat</p> <p><u>Yritykset</u></p> <p><u>Työhallinto</u>, kunnat, yritykset</p> <p><u>Työhallinto</u></p> <p><u>Työhallinto</u>, V-S liitto, seutukuntien kehittämiskeskukset</p>
<p>2. Maahanmuuttajien työllistäminen ja heidän osaamisensa hyödyntäminen</p> <p>2.1. Maahanmuuttajia osallistavien, innovatiivisten työllistämishankkeiden käynnistäminen</p> <p>2.2. Yhteistyön kehittäminen työvoimatoimistojen, oppilaitosten, työmarkkinajärjestöjen ja maahanmuuttajayhdistysten kesken</p> <p>2.3. Maahanmuuttajien yritysneuvonnan kehittäminen</p> <p>2.4. Maahanmuuttajien työllistymisen nopeuttaminen koulutuspalveluja ja -järjestelmää kehittämällä</p>	<p><u>Työhallinto</u></p> <p><u>Työhallinto</u>, elinkeinoelämä, oppilaitokset, ay-liike, maahanmuuttajayhdistykset</p> <p><u>Seutukuntien kehittämiskeskukset</u>, <u>TE-keskus</u></p> <p><u>OPM</u>, <u>OPH</u> Oppilaitokset, <u>TE-keskus</u>, yritykset, maahan-</p>

	muuttajayhdistykset
<p>3. Maahanmuuttajien kotoutumisen edistäminen</p> <p>3.1. Maahanmuuttajien opastus- ja kotouttamistyössä tarvittavan osaamisen lisääminen peruspalveluissa</p> <p>3.2. Kotouttamistoiminnan tilojen ja koordinoinnin kehittäminen</p> <p>3.3. Perheisiin sekä lapsiin ja nuoriin panostaminen palveluiden kehittämisessä</p> <p>3.4. Maahanmuuttajayhdistysten resursointi, osallistaminen ja osaamisen hyödyntäminen</p> <p>3.5. Matalan kynnyksen tukipalveluiden sekä mielen-terveys- ja muiden erityispalveluiden saatavuuden ja toimivuuden kehittäminen pakolaisten erityistarpeita vastaaviksi ja pakolaisten kotoutumisen helpottamiseksi</p>	<p>Kunnat, työvoimatoimistot, oppilaitokset, Vasso</p> <p>Kunnat, työvoimatoimistot</p> <p>Kunnat</p> <p><u>Valtio</u>, kunnat</p> <p><u>Valtio</u>, kunnat</p>
<p>4. Humanitaarisen maahanmuuton kehittäminen</p> <p>4.1. Kuntien vastaanottovalmiuksien kehittäminen niin, että kaikki Varsinais-Suomen seutukunnat osallistuvat pakolaisten vastaanottoon vuonna 2010 ja Turun seudun suurilla kunnilla on pakolaisten vastaanottosopimus vuonna 2008</p> <p>4.2. Toimivan pakolaisten vastaanottojärjestelmän ylläpitäminen niin, että eri tilanteissa olevien turvapaikanhakijoiden onnistuneelle kotoutumiselle luodaan vahva perusta.</p>	<p><u>Kunnat</u>, TE-keskus</p> <p><u>Valtio</u></p>
<p>5. Varsinais-Suomen vetovoimaisuuden lisääminen</p> <p>5.1. Yhdyskuntasuunnittelun ja asuntopolitiikan kehittäminen monikulttuuristuvan väestön tarpeita huomioiviksi</p> <p>5.2. Suvaitsevaisuuden edistäminen koko väestön asennekasvatukseen panostamalla</p>	<p><u>Kunnat</u></p> <p>Oppilaitokset, yritykset, tm-järjestöt, media</p>

<p>5.3. Kansainvälisten ja korkeatasoisten maisteri- ja tohtoriohjelmien käynnistäminen</p> <p>5.4. Monikulttuurisuuden kehittäminen luovan talouden vahvuudeksi</p> <p>5.5. Varsinais-Suomen vetovoimaisuusstrategian laatiminen</p>	<p><u>Yliopistot ja korkeakoulut</u></p> <p><u>V-S liitto</u>, kunnat, TE-keskus, seutukuntien kehittämiskeskukset, media...</p> <p><u>TE-keskus</u>, V-S liitto</p>
<p>6. Aktiivista maahanmuuttopolitiikka tukevien rakenteiden vahvistaminen</p> <p>6.1. Maahanmuuttopolitiikan koordinaatio ja seuranta Maahanmuuttoasioiden toimikunnan perustaminen TE-keskukseen</p> <p>6.2. Maahanmuuttoon liittyvän tutkimuksen ja ennakkoinnin kehittäminen</p> <p>6.3. Kansalliseen maahanmuuttopolitiikkaan vaikuttaminen</p>	<p><u>TE-keskus</u></p> <p><u>TE-keskus</u></p> <p><u>TE-keskus</u>, <u>V-S liitto</u>, yliopistot, <u>OPM</u>, siirtolaisinstituutti</p> <p><u>V-S liitto</u>, TE-keskus...</p>

Monikulttuurinen Varsinais-Suomi

Varsinais-Suomen TE-keskuksen julkaisuja 10 / 2007

Lisätietoja

Jouni Marttinen
Varsinais-Suomen TE-keskus
PL 236, 20101 Turku
puh. 010 60 22718
jouni.marttinen@te-keskus.fi

Varsinais-Suomen työvoima- ja elinkeinokeskus
PL 236
Ratapihankatu 36, 20101 Turku
puh. 010 19 1450
faksi 010 60 22521
www.te-keskus.fi/varsinais-suomi
etunimi.sukunimi@te-keskus.fi

ISBN 978-952-5555-36-3 (nid.)
ISBN 978-952-5555-37-0 (pdf)
ISSN1459-2266